

Turkish Studies Historical Analysis

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 17-30
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14937
ISSN: 2667-5552

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: Ocak 2019

Accepted/Kabul: Mart 2019

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Barış SARIKÖSE – Doç. Dr. Özgür YILDIZ

This article was checked by iThenticate.

CUMHURİYET DÖNEMİ MUĞLA VİLAYETİ'NDE GÖRÜLEN DEPREMLER (1923-1960)

Bayram AKÇA - Seher AKÇA***

ÖZET

Deprem, yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürmesi durumunda oluşan yer sarsıntısıdır. Depremler genel olarak tektonik, volkanik ve çöküntü olmak üzere üçe ayrılırlar. Türkiye de dâhil bu depremler içinde en yaygın olan tektonik depremlerdir.

Anadolu coğrafyası en aktif deprem kuşağı olarak bilinen Alp-Himalaya deprem kuşağında bulunduğu için deprem riski en fazla taşıyan ülkeler arasında gelmektedir. Anadolu coğrafyasında bugüne kadar üç önemli fay hattı tespit edilmiştir. Bunlar Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Muğla Vilayeti'nin de içinde olduğu Batı Anadolu Fay Hattı'dır.

1631-1632 yıllarında Muğla- Milas'ta yaşanan deprem, bölgenin Türk egemenliğine geçtikten sonra bilinen en eski depremdir.

Bu çalışmada Cumhuriyet Dönemi'nde Muğla Vilayeti'nde görülen depremler üç dönemde incelenmiştir. Bunlardan birincisi; 1923-1933 yılları arasında yaşanan depremlerdir. Bu dönemde ilk olarak 1926 yılında az hasarlı bir deprem olayı yaşanmıştır. Daha sonra ise 23 Nisan 1933'ten 4 Mayıs 1933 tarihine kadar Muğla-Merkez ile Datça ve Bodrum ilçelerinde fasilalarla 5 deprem yaşanmıştır. Bu depremlerde özellikle Datça İlçesi'nin köyleri ile Yunanistan'ın İstanköy Adası oldukça fazla mal ve can kaybına uğramıştır. Bunun üzerine de Türkiye Ege Adalarındaki depremezdelere yardım elini uzatmıştır.

Bunlardan ikincisi; 1940-1948 yılları arası görülen depremlerdir. Bu dönemde Muğla-Merkez, Bodrum ve Datça ilçelerinde fasilalarla 13

* Prof. Dr, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, E-posta: abayram@mu.edu.tr

** Doç. Dr, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi E-posta: seherakca@mu.edu.tr

deprem görülmüştür Bu depremlerde özellikle Muğla- Merkez İlçe'de birçok köyde mal ve can kaybı olmuştur. Bu depremzedelere Kızılay Genel Merkezi'nden yiyecek, içecek ve giyim yardımı ve İcra Vekilleri Heyeti kararıyla da kereste yardımı yapılmıştır.

Bunlardan üçüncüsü; 1957-1960 yılları arası görülen depremlerdir. Bu dönemdeki en önemli deprem merkez üssü Fethiye İlçesi olan ve Köyceğiz, Marmaris ve Muğla- Merkez ilçelerinde de hissedilen 1957 depremidir. Bu depremde Fethiye'de 67 kişi ölmüştür. Deprem sonrası dönemin Cumhurbaşkanı ve Başbakanı Muğla-Merkez, Marmaris ve Fethiye ilçelerini ziyaret ederek devletin depremzedelerin yanında olduğunu göstermişlerdir.

Ayrıca depremden sonra bölgede yapılan enkaz kaldırma çalışmaları, yapılan yardımlar ve 7010 sayılı depremzedelere yardım konusunu içeren kanun çerçevesinde imar çalışmaları ortaya konmuştur.

1923-1960 yılları arası Muğla Vilayeti'nde yaşanan depremler ve 1999 Gölcük Depremi bölge halkının deprem bilincini artırarak, geleceğe hazırlıklı olmasında yol gösterici olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muğla Vilayeti, Deprem, Cumhuriyet Dönemi, İnşa, 1923-1960 Dönemi.

THE EARTHQUAKE OCCURRED IN MUĞLA PROVINCE DURING THE REPUBLICAN PERIOD OF TURKEY (1923-1960)

ABSTRACT

An earthquake is the shaking of the ground that results from the breaking of the deep layers of Earth's lithosphere or from the eruptions of volcanos. They are divided into three categories as tectonic, volcanic and collopsed. The most widespread among these, including Turkey, is tectonic earthquakes.

Turkey has been the site of high- risk countries as it is in the sphere of Alpine- Himalayan orogenic belt which is known as the most active one. Within the geography of Anatolian so far three rectonic plates have been determined; North Anatolian, East Anatolian and West Anatolian fault zones which include the Province of Muğla.

The earthquake which occuured in the years of 1631- 1632 in Milas is the most ancient one, after the region came under the Turkish rule.

In this study, the earthquake seen in the Province of Muğla can be examined in three periodss. The first of them is the ones happened between 1923-1933. In this period there occurred first earthquake in 1926, giving rise to little damage. Then between 23 April 1933 and 4 May 1933 Muğla centre and the districts of Datça and Bodrum experienced earthquake swarms numbered as 5. As a result of these earthquakes especially the villages of Datça and the Island of Cos in Greece suffered great damages and casuelties. Upon these developments, Turkey contributed to the earthquake victims in the Aegean Islands.

The second of these is the ones occurred between 1940- 1948. During this period, Muğla centre, Bodrum and Datça districts experienced 13 earthquakes of intervals. As a result of these earthquakes many villages of Muğla centre have been inflicted with the loss of properties and lives. The red crescent provided the earthquake victims with food, drinks and clothes and they also obtained timber by the decision of the representatives of Executive Committee.

The third of these happened between the years of 1957- 1960. The most serious earthquake during this period is the one of the years of 1957 whose center was the district of Fethiye and also felt in Köyceğiz, Marmaris as well as Muğla centre. 67 people died in Fethiye in this earthquake. After the earthquake The President and The Prime Minister of the Republic visited Muğla Center, Marmaris, Köyceğiz and Fethiye districts and showed the solidarity of the state with them. Moreover, the executive orders of restoration Works, as state in the enactment of number 7010 of Earthquake Victims, were conducted and both wreck removals and the contributions were also made to the earthquake victims.

The measures which were taken as a result of the earthquakes occurred in Muğla Province between 1923-1960 and the Gölcük Earthquake of 1999 enable people to increase the consciousness of earthquake to a great degree and so make preparations for the future.

STRUCTURED ABSTRACT

An earthquake is the shaking of the ground that results from the breaking of the deep layers of Earth's lithosphere or from the eruptions of volcanos. They are divided into three categories as tectonic, volcanic and collapsed. The most widespread among these, including Turkey, is tectonic earthquakes. Turkey has been the site of high risk countries as it is in the sphere of Alpine- Himalayan orogenic belt which is known as the most active one. Within the geography of Anatolian so far three tectonic plates have been determined; North Anatolian, East Anatolian and West Anatolian fault zones which include the province of Muğla.

The oldest and most devastating earthquakes of Muğla in the period of the Ottoman Empire were recorded between November 1631- February 1632. This earthquake has damaged the salt pools in Beçin. Therefore, no tax was collected there. In 1869, a severe earthquake happened and lasted for 40 days in Muğla and Ula. As a result of this earthquake, the houses in Muğla %50 and the houses in Ula were completely demolished. These earthquakes were repeated between 1894-1899 but did not create any damage.

Certain large earthquakes observed in Turkey in the Republican Period according to the Kandilli Observatory data are as follows: "1930- Hakkari, 1939- Erzincan, 1942- Tokat, 1943- Samsun, 1944- Bolu, 1953- Çanakkale, 1957- Muğla (Fethiye), 1957- Bolu, 1966- Muş, 1967- Adapazarı, 1970- Kütahya, 1975- Diyarbakır, 1976- Van, 1983- Erzurum, 1992- Erzincan, 1995- Afyon, 1998- Adana, 1999- Kocaeli (Gölcük) and 1999- Düzce".

In this study, the earthquakes seen in the province of Muğla can be examined in three periods. The first of them is the ones happened

between 1923-1933. In this period there was occurred first earthquake in 1926, giving rise to little damage. Then between 23 April 1933 and 4 May 1933 Muğla centre and the districts of Datça and Bodrum experienced earthquake swarms numbered as 5. As a result of these earthquakes especially the villages of Datça and the Island of Cos in Greece suffered great damages and casualties. Upon these developments, Turkey contributed to the earthquake victims in the Aegean Islands.

The second of these is the ones occurred between 1940- 1948. During this period, Muğla, Bodrum and Datça districts experienced 13 earthquakes of intervals. As a result of these earthquakes many villages of Muğla centre have been inflicted with the loss of properties and lives. The Red Crescent (Kızılay) provided the earthquake victims with food, drinks and clothes and they also obtained timber by the decision of the representatives of Executive Committee.

The third of these happened between the years of 1957- 1960. The most serious earthquake during this period is the one of the years of 1957 whose center was the district of Fethiye. With the richter scala 6,2 violence earthquake was felt in all provinces and districts of Aegean Region. 4 people died after the collapse of the minaret of New Mosque in this earthquake. During the earthquake, the people experienced a great panic and threw themselves into the streets from houses, workplaces and places of worship. Immediately after the earthquake, the Governor and the Chief Public Prosecutor of Fethiye traveled around the neighborhoods of Fethiye and called the people "Don't return to your houses". In Fethiye the next morning there was a second earthquake of 7,1 intensity. The loss of life and property is likely to increase in Fethiye, where around 60.000 citizens live. But the call of the District Governor and the Attorney General was prevent people. In this earthquake, a total of 67 people died, 27 of which were in Fethiye Central and its villages and 40 in other districts. Due to the fact that Fethiye was close to the epicenter of the earthquake and a large part of the land was composed of swamps, it caused the loss of more goods and lives in the earthquake that occurred on 25 April 1957.

Immediately after the earthquake by civilian and military units in Fethiye damage detection work has begun. After the earthquake the President Celal Bayar and the Prime Minister of the Republic Adnan Menderes visited Muğla- Center, Marmaris, Köyceğiz and Fethiye districts and showed the solidarity of the state with them. Moreover, the executive orders of restoration Works, as state in the enactment of number 7010 of Earthquake Victims, were conducted and both wreck removals and the contributions were also made to the earthquake victims.

In later years, as well as all over Turkey in the Muğla Province, it was removed from the course, especially the 1999 Gölcük Earthquake of all earthquakes. With the lessons learned, buildings are not multi- storey, construction material quality has been increased and earthquake insurance has been made compulsory. Earthquake awareness has been prepared by the people against the society. However, there is still a lot of work to be done in the country about the earthquake.

Keywords: Muğla Province, Earthquake, Republican Period of Turkey, Construction, Between 1923-1960.

Giriş

Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'nde deprem; yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket ve zelzele olarak tanımlanmıştır. Deprem bölgesi; depremlerin sık sık olduğu, gevşek ve kırık yer altı kuşağı ve deprem merkezi de; depremin olduğu odak nokta ve yayıldığı yer olarak tarif edilmiştir (Türkçe Sözlük, 2005: 503).

Depremler genel olarak tektonik, volkanik ve çöküntü olmak üzere üçe ayrılırlar. Fakat içlerinden en yaygın ve en yıkıcı olanı tektonik depremlerdir. Türkiye de dâhil birçok ülkede görülen depremler bu guruba girer. Tektonik depremler yeryüzünün hem kendi içinde hem de yüzeyinde yaşadığı devinimlerden kaynaklanmaktadır. Özellikle yeraltını meydana getiren farklı katmanlar arasındaki hareketlilik, yeryüzünde zaman zaman şiddetli sarsıntılar şeklinde yansiyabilmektedir. Dolayısıyla bu sarsıntılar yeraltındaki fay hatlarında görülen kırılmaların bir sonucudur (Duman, 2016: 35).

Türkiye, sismik açıdan dünyanın en riskli deprem bölgesi üzerinde bulunmaktadır. Çünkü Anadolu, kıtalar arasında geçiş özelliğinin yanında tektonik hareketlenmenin en yoğun yaşandığı coğrafyalardan biridir. Bundan dolayı Türkiye dünyada en aktif deprem kuşağı olarak bilinen, Alp-Himalaya (Akdeniz) deprem kuşağı üzerinde bulunduğu için deprem riskini de en çok taşıyan ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye'de deprem bölgeleri haritasına bakıldığı zaman ülke topraklarının neredeyse tamamı deprem riski altındadır (Duman, 2016: 64). Türkiye'nin yaklaşık olarak %98'i değişik boyutlarda deprem riski altında bulunmaktadır. 17 Ağustos 1999 Depremi de bu durumun korkunç göstergesi olmuştur (Serdar, 2009: 49). Bu deprem 35- 40 bin civarında cana mal olmuştur. Ayrıca bu depremin, 10- 12 milyar dolar maddi maliyeti ortaya çıkmıştır (Sungur, 2009: 13).

Anadolu coğrafyasından bu güne kadar tespit edilmiş üç önemli fay hattı vardır. Bunlar Kuzey Anadolu Fay Hattı, Doğu Anadolu Fay Hattı ve Batı Anadolu Fay Hattı'dır. Batı Anadolu Fay Hattı tüm Ege Bölgesi'ni ve Ege Denizi'ni içine alan çok sayıda fay hatlarından oluşmaktadır. Bu fay hattı İzmir, Aydın, Denizli, Isparta, Burdur, Manisa, Balıkesir ve Muğla illerini içine almaktadır (Duman, 2016: 64-65).

Muğla Vilayeti'nde (Menteşe Livası) Osmanlı Devleti Dönemi'nde bilinen en eski ve en yıkıcı yer sarsıntısının Kasım 1631- Şubat 1632 tarihleri arasında yaşandığı kayıtlarda belirtilmektedir. N. N. Ambraseys ve C. F. Finkel'in yazdığı "*Türkiye'de ve Komşu Bölgelerde Sismik Etkinlikler (1500-1580)*" adlı eserde; "*Peçin tuzla havuzlarının vergi toplayıcısı, bu yıl meydana gelen birkaç deprem nedeniyle.... Tuzlaların depolarının harabeye döndüğünü ve üretilen tuzun kaybedildiğini söyledi: İki deponun kapıları tamamen yıkılmış, depolardan birinin batı kısmındaki duvar çökmüş ve üç oda yerle bir olmuştur.*" ifadesi yer almıştır. Burada vilayette bilinen en eski yer sarsıntılarında birisine işaret edilmiştir (Ambraseys ve Finkel, 2006: 56).

1869 yılında Muğla Merkez ile Ula'da yaklaşık 40 gün süren şiddetli bir deprem yaşanmıştır. Bu deprem sonucu Ula'da evler tamamen Muğla Merkez'de ise yarı yarıya yıkılmıştır. Daha sonraki dönemde ise yani 1894- 1899 yılları arasında bu depremler tekrar ettiyse de mal ve can kaybına yol açmamıştır (Akça, 2002: 53).

Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü verilerine göre Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de görülen belli başlı büyük depremler şunlardır: "*1930- Hakkâri, 1939- Erzincan, 1942- Tokat, 1943- Samsun, 1944- Bolu, 1953- Çanakkale, 1957- Muğla (Fethiye), 1957- Bolu, 1966- Muş, 1967- Adapazarı, 1970- Kütahya, 1975- Diyarbakır, 1976- Van, 1983- Erzurum, 1992- Erzincan, 1995- Afyon, 1998- Adana, 1999- Kocaeli (Gölcük) ve 1999- Düzce*" (Duman, 2016: 70).

1. 1923- 1933 Yılları Arasında Muğla Vilayeti'nde Meydana Gelen Depremler

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yani 1926 yılında Muğla Merkez'de şiddetli bir deprem olduğu resmi kayıtlarda yer almıştır. Bu deprem sonrası şehrin sırtını dayadığı Hisar Dağı'ndan büyük bir kaya parçası Basmacı Deresi'ne yuvarlanmıştır. Muğla Merkez ile birlikte Köyceğiz, Fethiye ve Marmaris ilçelerinde de hissedilen bu depremden zarar gören vatandaşların zararlarını karşılamak için Dâhiliye Vekâleti'nin 12 Temmuz 1926 tarihli teklifi ile İcra Vekilleri Heyeti tarafından 25 Temmuz 1926 tarihinde bölgeye 5.000 lira yardım yapılmasına karar verilmiştir (BCA,030.18.01.020.45.15).

1933 yılına gelindiği zaman Muğla Vilayeti'nin Bodrum İlçesi, Merkez İlçe ve Datça İlçesi'nde aralıklarla yıl boyunca yer sarsıntıları devam etmiştir. Bunlardan birincisi Bodrum İlçesi'nde yaşanan yer sarsıntısıydı. 23 Nisan 1933 günü saat 07. 30'da Bodrum İlçesi'nde başlayan sarsıntıların aralıklarla devam etmekte olduğu bilgisi Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne bildirilmiştir. 24 Nisan 1933 günü ise bu sarsıntılar sonucu 2 cami, 1 Askerlik Şubesi Dairesi, 2 kulübe, 1 kahvehane ve 14 evin azami derecede zarar gördüğü ve ayrıca 2 evin bacasıyla 6 çiftçi damının da tamamen yıkıldığı tespit edilmiştir (BCA,030.10.119.838.17).

Bu deprem aynı zamanda Datça İlçesi'nde de hissedilmiştir. 23 Nisan 1933 günü Muğla'nın Datça İlçesi'nde yer sarsıntısının başlayarak aralıklarla devam ettiği, bu sarsıntılar sonucu hasarın çok fazla olduğu resmi kayıtlara geçmiştir. Bu kayıtlara göre bazı köylerin kısmen bazılarının ise tamamen hasar gördüğü belirtilmiştir. Deprem sonrası Datça İlçesi'ne 200 çadırın acilen gönderilmesi gerektiği Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne telgrafla bildirilmiştir (BCA,030.10.119.838.17).

Yine aynı telgrafın ekinde sarsıntı sonuca meydana gelen hasarla ilgili olarak Datça İlçesi'ne bağlı Karaköy, Kızlan, Hızırşah ve Emecik köylerinde hasarın fazla olduğu, Yazıköy'ün yarısından fazlasının, Emecik ve Eşme köylerinin bir kısmı ile Yaka Köy'ün 15 hanesinin hasara uğradığı belirtilmiştir. Merkezde bulunan Hükümet Konağı'nın oturulamayacak durumda olduğu için tahliye edilerek vatandaşa hizmetin çadırlarda verildiği, geçen sene kazaya gönderilen 80 çadırın dağıtılmasına rağmen en az 200 çadıra daha ihtiyaç olduğu ve sarsıntının fasılalarla devam etmekte olduğu Datça Kaymakamlığı'ndan Muğla Vilayeti'ne telgrafla bildirilmiştir (BCA,030.10.119.838.17).

23 Nisan 1933 tarihinde Bodrum ve Datça ilçelerinde hissedilen ve ağır hasara neden olan depremin artçıları 25 Nisan 1933 günü Muğla Merkez İlçe ile bağlı 9 köyde de hissedilmiştir. Bu sarsıntıda 105 ev tamamen yıkılmış, 156 ev oturulamayacak hale gelmiş ve 302 ev de tamire muhtaç durumda hasar görmüştür. Yine bu sarsıntılar sırasında Muğla Merkez İlçe'de bulunan Karadağ'ın zirvesinden düşen kayalar ile Karadağ'ın eteklerinden düşen taşlar ovaya yuvarlanmışsa da zarara sebebiyet vermemiştir (BCA,030.10.119.838.17).

Bu dönemde Muğla- Merkez İlçe ile Bodrum ve Datça ilçelerini etkileyen bu yer sarsıntıları aynı zamanda Ege Denizi'ndeki Yunan Adaları'nda da hissedilmiştir. Şöyle ki; Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne gönderilen bir şifrede; 23 Nisan 1933 sabahı İstanköy Adası'nda bir yer sarsıntısının meydana geldiği, bu sarsıntıda 4 ölü ve 1.000 den fazla yaralının olduğu, binaların 9/10'unun, rıhtımın tamamen harap olduğu ifade edilmiştir. Depremde yaralananların hasar görmeyen yakın adalara taşındığı, İstanköy ahalisinin çadır ve barakalara yerleştirildiği ve yağmur ve dolunun devam etmekte olduğu bildirilmiştir. Depremin Kalimnos, Leryos ve İncirli Adaları'nda da hissedildiği, fakat buralarda hasar tespitinin henüz yapılmadığı kaydedilmiştir. Bugün için yani 26 Nisan 1933 günü itibarıyla İstanköy Adası'na 1.000 okka has un ekmek, 1.170 kg sığır eti, 4.000 adet yumurta ve 5 teneke peynir gönderildiği bildirilmiştir (BCA,030.10.119.838.16).

23 Nisan 1933 tarihinde görülen şiddetli yer sarsıntısının artçıları Nisan ve Mayıs ayı boyunca devam etmiştir. Şöyle ki; 27 Nisan 1933 tarihli Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne çekilen bir şifrede; Datça İlçesi'nde yer sarsıntısının devam ettiği, açıkta kalan felaketzedeler için Hilal-i Âhmer

Cemiyeti tarafından 200 çadır ve 5.000 lira para yardımının gönderilmesi talep edilmiştir. (BCA,030.10.119.838.17).

28 Nisan 1933 günü ise Datça İlçesi'nde muhtelif saatlerde biri şiddetli ve üçü hafif ve 30 Nisan 1933'te gece sabaha karşı biri hafif ve ikisi şiddetli olmak üzere yer sarsıntılarını meydana gelmiştir. Bu sarsıntılardan mal ve can kaybının olmadığı Muğla Valiliği'nden Dâhiliye Vekâleti'ne telgrafla bilgi verilmiştir (BCA,030.10.119.838.17).

3 Mayıs 1933 günü saat 20. 15'te tekrar Datça İlçesi'nde şiddetli bir yer sarsıntısı meydana gelmiş ve bu sarsıntılar daha sonra aralıklarla devam etmiştir. Sarsıntılarda can kaybının olmadığı ancak bazı evlerin duvarlarında hafif çatlakların meydana geldiği, 9 Mayıs 1933 tarihinde Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne telgrafla bildirilmiştir (BCA,030.10.119.838.17). Bu sarsıntılar, 4 Mayıs 1933 günü Datça İlçesi'nde aralıklarla devam ettiyse de can ve mal kaybının olmadığı 6 Mayıs 1933 tarihinde Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne bildirilmiştir (BCA,030.10.119.838.17).

Bu bölümdeki bilgilerden 1923- 1933 yılları arasında Muğla Vilayeti'nde deprem hadisesinin yaşandığını ancak bunlar içinde en yıkıcı olanının 1933 yılında vuku bulan yer sarsıntılarını olduğuna şahit olunmuştur.

2. 1940- 1948 Yılları Arasında Muğla Vilayeti'nde Meydana Gelen Depremler

Mayıs 1938'de Muğla Halkevi Dergisi'nde yer alan bir yazıda; Muğla'nın deprem bölgesi durumunda olmasına rağmen, volkanik yanardağlara uzaklığı dikkate alındığında büyük bir depreme gebe olmadığı belirtilmiştir (Muğla, Mayıs 1938: 9- 12). Fakat 1940'tan itibaren Muğla'da meydana gelen depremler, bu değerlendirmeleri çürütmüştür. 1940 yılının sonuna gelindiği zaman Muğla Vilayeti'nde tekrar yer sarsıntılarını yaşanmıştır. Fakat bu dönemde yaşanan yer sarsıntılarını fasılalarla 1942 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemdeki ilk deprem 31 Aralık 1940 günü 00. 46'da Bodrum İlçesi'nde şiddetli ve 08: 45'te de Marmaris İlçesi'nde hafif olmak üzere iki yer sarsıntısı şeklinde meydana gelmişse de herhangi bir mal ve can kaybına neden olmamıştır (BCA,030.10.119.846.17).

1941 yılının ilk depremi Muğla Merkez İlçe'de görüldü. 23 Mayıs 1941 tarihinde saat 21. 52'de başlayan yer sarsıntısı 24 Mayıs 1941 günü saat 01. 40'a kadar devam etmiş olup, yine aynı gün saat 06'dan 08'e kadar aralıklarla 23 yer sarsıntısı meydana gelmiştir. Bunlardan en şiddetlisi 22. 52'de, 01. 42'de ve 02. 01'de olanlarıydı. 01. 42'de meydana gelen depremde Muğla Merkez'de bulunan Asar Dağı'ndan düşen büyük bir kaya parçasının bir eve isabet etmesiyle 2 ölü, 2 yaralı ve 1 damın da çökmesiyle 5 hafif yaralı ve ayrıca Pisi Köyü'nde de 1 ölüm olayı meydana gelmiştir. Bu depremlerde vatandaşa ait 25 binadan 5'i tamamen ve geri kalan 20'si de kısmen yıkılmıştır. Bu yeni depremlerden Datça İlçesi hariç Milas, Bodrum, Marmaris, Köyceğiz ve Fethiye ilçeleri ile Ula ve Yatağan nahiyeleri de orta ve hafif şekilde etkilenmiş olup, buralarda bulunan bazı binalarda çatlaklar oluşmuştur. Deprem sırasında ve sonrasında ise tüm tedbirler alınmıştır. Böylece hiçbir asayişsizlik olmamış, ekmek ve gıda sıkıntısı çekilmemiştir. Öncelikle yaralılar hastaneye taşınmış ve sonra da askeriye ve Nafia Müdürlüğü'ndeki çadırlar vatandaşlara dağıtılmıştır. Bu depremin şiddetli olmasına rağmen az hasarla atlatılmasının en önemli nedenleri, deprem saatinde halkın uyumamış olması, yaz mevsimine tesadüf etmesi ve vilayet dâhilindeki inşaatların oldukça sağlam yapılmış olmasıdır (BCA,030.10.119.847.3).

26 Mayıs 1941 günü ise saat 17. 50 ile 27 Mayıs 1941 günü saat 13. 19 arası Muğla Vilayet Merkezi'nde şiddetli ve hafif olmak üzere 16 yer sarsıntısı meydana gelmiştir. Muğla Merkez İlçe'ye bağlı Akçaova Köyü'nde evlerin oturulamayacak duruma geldiği Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne bildirilmiştir. Bu sarsıntılar, ay sonunda tekrar kendini göstermiş ve 29 Mayıs 1941 günü saat 08. 25'ten sonra vilayet merkezinde 3 hafif ve 30 Mayıs 1941 günü saat 24. 20'den sonra da 6 hafif yer sarsıntısı meydana gelmiş ve bu olay sonrası Kozağaç Köyü'nde 22 evin kısmen, 6 evin de tamamen hasar gördüğü Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne bildirilmiştir (BCA,030.10.119.847.7).

26 Mayıs- 30 Mayıs arasında yer sarsıntıları Muğla Merkez’de devam ederken, 28 Mayıs 1941 tarihinde CHP Muğla Vilayet İdare Heyeti Başkanı Abidin Çakır, CHP Genel Sekreterliği’ne bir telgraf çekmiştir. Bu telgrafta Muğla’da 5 gün evvel başlayan depremin devam ettiği, evlerin oturulamayacak durumda olduğu için halkın geceleri sokaklarda geçirdiği, civar köy ve beldelerin de aynı durumu paylaştığını ve bu nedenle Kızılay Genel Merkezi’nin konuya önem vererek acilen Muğla Vilayeti’ne 500 çadır göndermesi talep edilmiştir. 28 Mayıs 1941 tarihinde CHP Genel Sekreterliği’nden CHP Muğla İl Başkanlığı’na yazılan cevabi yazıda; deprem dolayısıyla açığa kalan Muğla ve civar köyleri halkına gereken acil yardımla birlikte 500 kadar çadırın gönderilmesi gerektiğinin Kızılay Genel Merkezi’ne yazıldığı, bildirilmiştir. (BCA,490.01.1585.466.3).

31 Mayıs 1941 tarihinde yukarıdaki yazıya istinaden Kızılay Genel Merkezi’nden CHP Genel Sekreterliği’ne gönderilen yazıda şöyle denilmiştir: “23- 24 Mayıs 1941 gecesi meydana gelen deprem dolayısıyla Muğla Vilayeti’nden ve Kızılay Genel Merkezi’nden telgrafla gelen talep üzerine ilk tedbir olarak gerek Ankara- Etimesgut ambarlarından ve İzmir Vilayeti’nde ve Muğla- Datça İlçesi’nde bulunan çadırlardan 31 Mayıs 1941 tarihine kadar toplam 387 çadır Muğla Merkez İlçeye gönderilmiş olup, bu sevkiyatın 500 çadıra çıkarılması için gerekli çalışmalara başlanmıştır.”

29 Mayıs 1941 tarihinde ise; Kızılay Muğla İl Başkanlığı’ndan Kızılay Genel Merkezi’ne gönderilen yeni bir yazı üzerine; 3 Haziran 1941 tarihinde Kızılay Genel Merkezi, Muğla’ya bir telgraf çekerek il emrinde bulunan 800 liranın Muğlalı depremzedelerin ihtiyaçları için harcanması talimatını vermiştir. Böylece depremzedelerin acil ihtiyaçları hem bu 800 lira para ile hem de Ankara, İzmir ve Datça’dan gelen yardımlarla karşılanmıştır. 2 Haziran 1941 tarihinde CHP Vilayet İdare Heyeti Başkanı Abidin Çakır, CHP Genel Sekreterliği’ne tekrar bir telgraf çekerek mayıs ayında görülen depremin Muğla Vilayeti’ndeki zararıyla ilgili olarak; “Muğla Halkevi Binası depremden önemli derecede zarar görmüştür. Hasar derecesini gösterir raporun hazırlanması için depremin bitmesi beklenmektedir. Dün depremden hasar gören yerleri gezdik. Pisi ve Bayır köyleri tamamen geri kalan Akçaova, Kafaca ve Akgedik köylerindeki evlerin yarısından fazlası yıkılmıştır. Geriye kalanlar da tamire muhtaçtır. Depremin bir haftadan beri devam etmesinden dolayı halk sokaklarda yatıyor, devlet daireleri ise çadırlarda çalışıyor. Kızılay’ın gönderdiği 200 çadır ihtiyacı karşılamamıştır. İstenilen 500 çadırın hemen gönderilmesini acilen talep ediyoruz. Nüfus olarak zayıf olmamasına rağmen şiddet ve kuvvet açısından depremin Erzincan Depremi kadar önemli olması ve depremin aralıklarla devam etmesi nedeniyle sebeplerinin yetkililerce tetkik edilerek bir rapor hazırlanması faydalı olacağı kanaatindeyiz” demiştir. 16 Haziran 1941 günü saat 14: 30’da ise Muğla Vilayet Merkezi’nde çok şiddetli yeni bir yer sarsıntısı daha meydana gelmiştir. Bu sarsıntı sırasında bazı evlerin duvarları çatlamış, Asar Dağı’ndan kopan bir kaya parçası evlerin bulunmadığı Değirmen Deresi’ne düşmüştür. Bu depremin Marmaris İlçesi’nde de hissedildiği ancak burada bir zayıfın olmadığı Muğla Valiliği’nden Dâhiliye Vekâleti’ne bildirilmiştir (BCA,030.10.119.848.5).

Bu depremden iki gün sonra yani 18 Haziran 1941 günü Muğla Vilayet Merkezi’nde 18. 32’de şiddetli ve 23. 22’de hafif olmak üzere iki deprem ve Marmaris’in Bozburun Nahiyesi’nde de 01. 50’den sonra 3 hafif deprem meydana gelmesine rağmen bu depremlerde herhangi bir mal ve can kaybı olmamıştır. 20 Haziran 1941 günü sabah saat 03. 53’te Marmaris İlçe Merkezi’nde şiddetli yeni bir sarsıntı daha olmuş, ancak bu da herhangi bir hasara neden olmamıştır (BCA,030.10.119.848.5).

1941 yılı mayısında başlayan deprem, temmuz ayına gelindiği zaman aralıklarla hala devam etmekteydi. 5 Temmuz 1941 günü saat 17. 40’ta Muğla Vilayet Merkezi’nde oldukça şiddetli bir yer sarsıntısının meydana geldiği, ancak bu depremden zayıf olmadığı Muğla Vilayeti’nden telgrafla Dâhiliye Vekâleti’ne bildirilmiştir (BCA,030.10.119.848.12).

1940 yılının sonu ve 1941 yılının ilk altı ayında Muğla Merkez İlçe’de görülen depremlerden dolayı 5 Eylül 1941 tarihinde Ziraat Vekilliği’nin teklifi ve 17 Eylül 1941 tarihli İcra Vekilleri Heyeti’nin onayı ile 7 köyde tamamen yıkılan 180 ev ve tamirat gerektiren 202 ev için ormanlardan

köylülere parasız olarak 1332,5 metreküp kerestelik ağaç verilmesine karar verilmiştir. Bu karar hemen hayata geçirilerek, depremedelerin acil kereste ihtiyacı karşılanmıştır (BCA,030.18.01.96.80.9).

1941 yılında görülen depremlerden sonra Muğla Merkez'de en fazla hasar gören Bayır ve Akçaova köylerinin, zemini daha sağlam olan bir başka yere taşınması gereği yetkililerce tartışılmıştır. Bu yerler Bayır Köyü için Akgedik Köyü civarı ve Akçaova için de Çamkerten Mahalli idi. Bu tartışmalar sonucunda Ekim 1941 tarihinde Bayır ve Akçaova köyleri yukarıda bahsedilen yerlere nakledilmiştir (Muğla'da Halk, 4 Ekim 1941).

13 Aralık 1941 günü öğle saatlerinde Muğla Vilayet Merkezi ile merkeze bağlı nahiyelerde aralıklarla şiddetli yer sarsıntıları meydana gelmiştir. Devam eden bu yer sarsıntıları sonucu vilayet merkezinde 40 ev, 1 hastane, 1 okul hafif, vilayet merkezine bağlı Turgut Nahiye merkezinde 4 ev kısmen, 25 ev ve 1 okul, 2 dükkân cüzi, bu nahiyeye bağlı Gibye Köyü'nde 15 ev, Hacı Bayramlar Köyü'nde 6 ev, Kozağaç Köyü'nde 7 ev, Denizova Nahiye merkezinde 2 okul kısmen ve bazı evlerde cüzi, Çiftlik Köyü'nde 42 ev kısmen, 72 ev cüzi, Bağyaka Köyü'nde birçok ev, Alçı Köyü'nde 8 ev, Kuyucak Köyü'nde 14 ev kısmen ve 4 ev tamamen, Çatak Bağyaka Köyü'nde 13 ev, Yeni Cerit Köyü'nde 1 ev, Yatağan Nahiye merkezinde bazı evler, Bozüyük Köyü'nde 111 ev oturulamayacak derecede, 9 ev kısmen Eskihisar Köyü'nde 190 ev tamamen, Bağyaka Köyü'nde 18 ev ve 2 ahır tamamen, Bencik Köyü'nde 11 ev kısmen, Cazgırlar Köyü'nde 4 ev tamamen ve 5 ev de içine girilemeyecek derecede hasara uğramıştır. Bu depremde en çok hasar gören Yatağan Nahiyesi'ne bağlı Cazgırlar ve Eskihisar köylerinde 2 çocuğun hafif surette yaralandığı ve yine bu nahiyeye vilayetçe acilen 100 çadırın gönderildiği Muğla Vilayeti'nden Dâhiliye Vekâleti'ne telgrafla bildirilmiştir. Yine bu depremde yani 13 Aralık 1941 tarihli yer sarsıntısında Marmaris İlçesi'nde 40 ev ile birlikte Muhasebe-i Hususiye ve Kaymakamlık Evi oturulamayacak derecede hasara uğramıştır. Yine Milas İlçesi'nde birçok ev hafif hasara uğrarken Bodrum, Fethiye, Köyceğiz ve Datça ilçelerinde hissedilmiş ancak can ve mal kaybına neden olmamıştır (BCA,030.10.120.849.2).

1941 yılında Muğla Vilayeti'nde fasillarla yaşanan yer sarsıntıları 1942 yılında da devam etmiştir. 4 Şubat 1942 günü başlayan yer sarsıntısından Datça, Fethiye, Bodrum ve Marmaris ilçeleri fazla zarar görmediyse de Milas İlçe merkezinde bazı evler hafif hasara uğramıştır. Ancak Milas-Selimiye'de okul binası, Ören Nahiyesi'nde Hükümet Konağı, Jandarma Karakolu ve Nahiye Müdürü'nün evi oldukça fazla hasara uğradığı ve Kemerdere Köyü'nde ise 3 evin tamamen yıkıldığı bildirilmiştir. Muğla merkezde ise 5 hane kısmen hasara uğrarken, vilayete bağlı Denizova Nahiyesi'ne bağlı Yenice Köyü'nde 14 ev tamamen ve 4 ev kısmen, Yerkesik Köyü'nde 5 ev ve 2 ahır kısmen ve yayla evlerinden 21'i tamamen hasar görmüştür. Yatağan Nahiyesi'ne bağlı Ahiköy'de 3, Madenler Köyü'nde 2, Gireniz Köyü'nde 1, Bağyaka Köyü'nde 2, Bozüyük Köyü'nde 3 ev hasar görmüştür. Ayrıca, Turgut Nahiye merkezinde 4 ev tamamen ve 15 ev içinde oturulamayacak derecede, merkeze bağlı Akgedik Köyü'nde 5, Kozağaç Köyü'nde 1 ev tamamen ve 20 ev de içinde oturulamayacak derecede ağır hasara uğramıştır. Ancak bu yer sarsıntılarında sevindirici olan insan kaybı olmamıştır (BCA,030.10.120.849.4). 10 Ekim 1948 tarihinde Muğla'da yeni bir deprem daha görüldü ise de bu deprem, fazla hasara neden olmamıştır (Yeni Asır, 11 Ekim 1948: 1).

3. 1957- 1960 Yılları Arasında Muğla Vilayeti'nde Meydana Gelen Depremler

1957-1960 yılları arasında Muğla Vilayeti'nde yaşanan en önemli yer sarsıntısı 1957 Fethiye Depremi'dir. Muğla'nın Fethiye İlçesi Ege ile Akdeniz Bölgeleri arasında geçiş sahası görüntüsünde önemli bir yerleşim alanıdır. Bu ilçe İstanköy, Meis ve Rodos adaları deprem merkezlerinin etki alanı içinde olması, zemininin genç alüvyonlardan oluşması ve yeraltı suyunun da yüksekte bulunması nedeniyle Türkiye'nin birinci derece deprem kuşağı içinde yer almaktadır. İşte bu nedenlerden dolayı tarihte Fethiye İlçesi birçok yıkıcı depremlere şahitlik yapmıştır. Bunlar; 528'de yaşanan yer sarsıntısı, 1854 yılında gerçekleşen deprem, 1856'da şehrin tamamen harabeye döndüğü yer sarsıntısı, 1897'de

gerçekleşen hafif yer sarsıntı, Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında yani 1926 yılında yaşanan deprem, 1940 yılında yaşanan yer sarsıntısı ve 1951 yılında yaşanan depremdir (Öcal, 1958: 1- 4).

24 Nisan 1957 tarihinde saat 21. 17'de merkez üssü Fethiye olmak üzere Ege Bölgesi'nin tüm il ve ilçelerinde hissedilen 6,2 şiddetinde bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremde Yeni Camii'nin minaresinin yıkılması üzerine 4 kişi ölmüştür (Milliyet, 24 Nisan 1957: 1: Yanatma, 2001: 53). Deprem sırasında halk büyük bir panik yaşayarak kendilerini evlerden, iş yerlerinden ve ibadethanelerden sokaklara atmıştır. Depremden hemen ardından Fethiye Kaymakamı ve Başsavcısı şehrin mahallelerini dolaşarak halka “*Evlerinize dönmeyin*” çağrısı yapmıştır. İlk depremde yaklaşık 6 saat sonra yani 25 Nisan sabahı saat 04. 26'da 7,1 şiddetinde yeni bir deprem daha olmuştur. O dönemde köyleriyle birlikte yaklaşık 60.000 civarında vatandaşın yaşadığı Fethiye'de artması muhtemel can ve mal kaybını, Kaymakam ve Başsavcı'nın halka “*Evlerinize dönmeyin*” çağrısı, önlemiştir (Arslan, 2017: 38, Muğla, 6 Mayıs 1957: 1).

Bu depremde Fethiye Merkez ve bağlı köylerinde 27 ve diğer ilçelerde 40 olmak üzere toplam 67 kişi hayatını kaybetmiştir (Yanatma, 2001: 53). Fethiye İlçesi'nin deprem merkez üssüne yakın olması ve arazisinin büyük bir kısmının bataklıktan meydana gelmesi nedeniyle 25 Nisan'da meydana gelen depremde diğer yerlere göre daha fazla mal ve can kaybına uğramasına neden olmuştur (Öcal, 1958: 8).

Depremden hemen sonra sivil ve askeri birimler tarafından Fethiye'de hasarı tespit çalışmalarına başlanmıştır. Depremden ortaya çıkardığı hasar, ilk belirlemelere göre şöyledir:

“Muğla Merkez’de 11 ev tamamen, 2 cami, 1 lise ve bir kız enstitüsü kısmen; Marmaris Merkez’de 43 ev tamamen, 105 ev kısmen; Datça Merkez’de 9 ev tamamen, 29 ev kısmen; Köyceğiz Merkez’de 30 ev tamamen, 3 ev kısmen; Milas Merkez’de 71 ev, 1 apartman ve 1 cami tamamen; Ula Merkez’de 6 ev tamamen, 80 ev kısmen harap olmuştur. Yine bu kazalara bağlı köylerde de 610 ev tamamen ve 200 küsur ev de kısmen hasar görmüştür. Depremden merkezini teşkil eden Fethiye ise %90 nispetinde yıkılmıştır. Bütün resmi binalar, bankalar, hastane ve su tesisleri tamamen harap olmuştur” (Milliyet, 27 Nisan 1957: 3).

Fethiye merkezli depremin tüm Ege'de yol açtığı hasar ise şu şekildeydi: “*3796 ev, 23 resmi bina, 20 okul binası, 124 iş yeri tamamen yıkılmış, 886 ev oturulamayacak hale gelmiş, 669 ev hafif hasar görmüş, 5 cami ağır hasar görmüş, 1 resmi bina, 14 işyeri ağır hasara uğramıştır.*” (Milliyet, 12 Mayıs 1957: 1).

Fethiye depreminin ardından 26 Nisan 1957 tarihinde Aydın ve Denizli illerinden İstihkâm Taburları Fethiye'ye sevk edilmiş ve bunlar da 27 Nisan 1957 tarihinde hemen enkaz kaldırma çalışmalarına başlamıştır (Arslan, 2017: 39, Yılmaz, 1969: 75).

Fethiye depreminden hemen sonra depremzedeler devlet tarafından kurulan Debboy, Muğla Makası, Mustafa Bey, Ali Onbaşı ve Patlangıç adlı beş çadır kampına yerleştirilmiştir. Böylece depremzedeler hem güvenli bir yere yerleştirilmiş, hem de gelen yardımların düzgün dağıtılması sağlanmıştır (Yanatma, 2001: 54; Gün, 2018: 58).

26 Nisan 1957 tarihinde yani depremde sonra dönemin Dâhiliye Vekili Dr. Namık Gedik Fethiye'ye gelerek incelemelerde bulunmuştur. 27 Nisan 1957 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes de 320 hanesinden 300'ünün yıkılan Yatağan Eskihisar Köyü'nü ziyaret etmiş, sonra 28 Nisan 1957 tarihinde Fethiye'yi ziyaret ederek burada halkı teskin edici konuşmalar yapmıştır. Bu heyet diğer deprem bölgeleri Marmaris ve Köyceğiz ilçelerini de ziyaret ettikten sonra Ankara'ya dönmüştür (Arslan, 2017: 40; Gün, 2018: 58).

Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın ziyaretlerinden sonra 1 Mayıs 1957 tarihinden itibaren Nafia Vekâleti ve Maarif Vekâleti'ne bağlı uzmanlar Fethiye'ye gelerek deprem alanlarının yeniden imarı için etüt çalışmalarına başlamıştır (Milliyet, 1 Mayıs 1957: 1).

Depremden sonra Fethiye'de bir yandan enkaz kaldırma çalışmaları devam ederken diğer yandan da felaketzedeler için yardım malzemesi sevk edilmiştir. 26 Nisan'da Fethiye'ye Kızılay tarafından 2.500 battaniye ve 1.350 çadır gönderilmiştir. Ayrıca bir de seyyar hastane kurulmuştur. Mayıs 1957'de Kızılay tarafından afet bölgesine 2.000 battaniye, 3.000 çadır, 15.000 kilo şeker, 15.000 kilo kavurma, 1.000 adet çeket, 1.000 adet kaputi, 1.575 kilo peynir, 53 kilo çay, 620 kilo tereyağ, 1.500 kilo süt tozu ve 2.000 çuval un gönderilmiştir (Arslan, 2017: 40).

Devletin deprem bölgesine yaptığı yardımların yanında yabancı devletler de depremzedelere yardımda bulunmuştur. Örneğin İngiltere Kraliyet Donanması'na bağlı bulunan Akdeniz Filosu Başkomutanı, 27 Nisan'da depremzedelere yardım teklifinde bulunmuştur. Türk Hükümetinin bu teklifi kabul etmesi üzerine 29 Nisan 1959 tarihinde Kıbrıs'ta bulunan İngiliz Destroyeri Fethiye'ye gelerek depremzedelere 2.000 battaniye, çadır ve antibiyotik yardımı yapmıştır (Arslan, 2017: 40).

Depremzedelere yardıma yerel yönetimler, dini cemaatler ve ticaret erbabı da destek vermiştir. Örneğin; İstanbul Valiliği bir yardım komitesi kurmuştur. Merkez Bankası, Vakıflar Bankası ve Yapı Kredi Bankası yüklü miktarda para yardımı yapmıştır. Ayrıca Ermeni Patrikhanesi de insani olarak yardımda bulunmuştur (Yanatma, 2001: 55- 56; Arslan, 2017: 40).

Deprem sonrası Fethiye halkı yaşamlarını çadırlarda sürdürüp yiyecek, giyecek ve ilaç ihtiyaçlarını gelen yardımlarla karşılarken bir süre sonra depremzedeler için su sıkıntısı baş göstermiştir. Bunun üzerine 5'i Bursa'dan ve 4'ü Konya'dan gönderilen 9 askeri su tankeri ile Karayolları İzmir Bölge Müdürlüğü'nden gelen 2 tanker ve 1'i İzmir Belediyesi'nden ve diğer 1'i de Fethiye'de mevcut 2 arazöz vasıtasıyla halkın içme ve kullanma suyu temin edilmiştir. Daha sonra da 3 km uzaklıktaki kaynak suyu İller Bankası tarafından Fethiye'ye getirilerek depremzedelerin su ihtiyacı karşılanmıştır (Cumhuriyet, 28 Nisan 1957: 1; BCA,030.01.121.772.4).

11 Mayıs 1957 tarihinde Fethiye Depremi nedeniyle Dâhiliye Vekâleti'nde, Devlet Bakanı Cemil Bengü başkanlığında ilgili vekâlet uzmanlarının katılımıyla bir Tetkik Komisyonu toplanmıştır. Bu toplantıda depremin yaptığı tahribat, bugüne kadar yapılan yardımlar ve deprem bölgesinin yeniden imar edilmesi konuları görüşülmüştür. Toplantı sonrası ise 23 maddeden oluşan, 7010 numaralı depremzedelere yardım konusunu içeren bir kanun teklifi hazırlanmıştır. Bu kanun teklifi 20 Haziran 1957 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yasalaşmıştır. Bu kanunda: "*Muğla, Denizli, Bolu, Aydın ve Sakarya vilâyetleri dâhilinde kendileri veya murisleri adlarına tapulu veya tapusuz mutasarrıf oldukları binaları, 1957 yılındaki yer sarsıntısında yıkılmış veya oturulamayacak derecede hasara uğramış olanlarla bu binalarda kiracı bulunanlara borçlanmak suretiyle ve borçlanma bedelleri taksitle ödenmek şartı ile binalar ve mahallî mahiyetteki kamu tesisleri ile şehir ve kasabalarda yıkılan veya hasara uğrayan ilkokulları yaptırmak üzere yıllık ödeme miktarı (20+ 20+10) milyon lirayı geçmemek üzere 50 milyon liraya kadar gelecek yıllara sâri taahhütlere girmeye Nafia Vekili ve faizleriyle birlikte bu miktarı geçmemek üzere bono çıkarmaya, Maliye Vekili mezundur.*" denilmektedir (Resmî Gazete, sayı: 9638, 20 Temmuz 1957: 5- 7).

Muğla Vilayeti ve mülhakatında ve bilhassa Fethiye İlçesi'ndeki depremden kısa bir süre sonra yani 25 Mayıs 1957 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti tarafından dönemin Muğla Valisi Esat Kaya Ayman'ın depremde gösterdiği çaba ve felaketzedelerin iskân, iaşe ve tedavilerinde gösterdiği yararlılıklardan dolayı takdirname ile taltif edilmesine karar verilmiştir (BCA,030.01.121.146.28.4).

3 Kasım 1958 günü saat 02. 00'da ise Fethiye'nin Karacaören ve Gökçeovacık köylerinde yeni bir deprem meydana gelmiştir. Bu depremde 8 ev tamamen ve 25 ev de kısmen yıkılırken can kaybı meydana gelmemiştir. Bölgede krom ve manganez madeni çıkarılan bir tepe oldukça ağır hasar

görmüştür. Burada daha önce yani 1911 yılında meydana gelen bir depremde ise maden ocakları çökerek 15 işçi hayatını kaybetmişti (Gün, 2018: 60).

12 Ocak 1959 günü saat 21. 15'te merkez üssü Karacaören Köyü olan Fethiye Kazası'nda 20 saniye süren şiddetli yeni bir deprem daha olmuştur. Bu depremde Karacaören Köyü'nde 32 bina tamamen yıkılmıştır ve kalan binalar da oturulamayacak hale gelmiştir. Ayrıca Göcek Köyü'nde bulunan Fransız Krom Şirketi'ne ait pavyonlar tamamen yıkılırken, Kayaköy'de bulunan Jandarma Karakol Binası da oturulamayacak derecede hasar görmüştür. Ancak bu depremde insan kaybı olmamıştır. Depremzedelere de devlet tarafından çadır, yiyecek ve giyecek yardımı yapılmıştır (Gün, 2018: 60).

Başlangıçta depremzedeler için geçici çadır kampları kurulmuş ise de bir süre sonra daimi konutlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu konuda devlet hızla hareket ederek deprem bölgeleri olan Fethiye ve Marmaris'te inşa edilecek 1.000 konut için ihaleye çıkmıştır. Bu ihaleyi 24 Ekim 1957 tarihinde yüklenici firma olan Rıza İncekara almıştır. 1962 yılında deprem konutlarının 200 âdeti tamamlanarak hak sahiplerine dağıtılmıştır (Arslan, 2017: 41).

Daha sonraki dönemlerde hem Fethiye hem de Marmaris'te yapılan deprem konutlarının bir kısmı ya yapımından kaynaklanan imar hataları ya da pahalılığından dolayı hak sahipleri tarafından kullanılmamıştır. Örneğin 1962 yılında hazırlanan "*Turizm Geçiş Planı*" adlı raporda; Marmaris'te yapılan 233 deprem konutunun turizme kazandırılarak sahiplerine ödeme kolaylığı sağlanabileceği belirtilmiştir. Yine Eski Fethiye içinde inşa edilen 300 kadar deprem konutu ile Fethiye Karagözler Mahallesi'nde inşa edilen 233 deprem konutunun 50 adeti ya imar hatası ya da bataklık alana yapıldığı için atıl durumda kalmıştır (Arslan, 2017: 42; Arslan, 2017b: 13- 14).

Fethiye'de konutların yanında resmi devlet kurumları da (özellikle okul binaları) depremden zarar görmüştü. Depremde yıkılan 20 yataklı Fethiye Sağlık Merkezi'nin yerine Sağlık Bakanlığı tarafından yeni bir bina yapılmıştır. Fethiye Atatürk İlkokulu bir süre bahçesinde kurulan barakalarda eğitim- öğretimini sürdürdükten sonra 1965 yılında yeni binasına kavuşmuştur. Depremde yıkılan Yunus Nadi İlkokulu eğitim- öğretimi bir süre Atatürk İlkokulu bahçesindeki barakalarda sürdürdükten sonra Karagözler Semt'i'nde inşa edilen binasına 1962 yılında taşınmıştır. Fethiye Akıncı İlkokulu ise depremde yıkıldıktan sonra eğitim-öğretime bir süre barakalarda devam etmiş ve 1963 yılında da yeni binasına kavuşmuştur (1967 Muğla İl Yıllığı, 1968:259).

1957 yılında Muğla Vilayeti'nin Yatağan İlçesi'nin Eskihisar Köyü'nde de şiddetli yer sarsıntısı meydana gelmiş ve bu yer sarsıntısı sonucu Eskihisar Köyü'nde 94 konut tamamen hasar görmüştür. Dönemin hükümeti 4 Temmuz 1957 tarihinde Muğla Vilayeti'ndeki deprem bölgelerinin imarı için çıkardığı 7010 sayılı kanun ile bu depremzedeler için de 94 konut yaptırmıştı. Ancak bu depremzedeler çeşitli zamanlarda İmar ve İskân Bakanlığı'na yaptığı müracaatlarda fakirliklerini gerekçe göstererek borç taksitlerini ödeyemeyecek durumda olduklarını ileri sürüp borçlarında indirim yapılmasını istediler. Bunun üzerine hükümet 7269 sayılı kanuna 1051 sayılı kanunla eklenen Ek. 4. Maddede depremzedelerin geçim durumları ve bölgesel özellikleri göz önüne alınarak zorunlu görülen hallerde Bakanlar Kurulu Kararı ile borçlandırma bedellerinin yarısına kadar indirim yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu nedenle aynı kanun hükümleri uyarınca hazırlanan 8 Nisan 1972 gün ve 14153 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmelik kuralları gereğince sözü edilen Eskihisarlı depremzedelerin geçim durumlarına göre yapılacak indirim oranlarını gösterir cetveller illere gönderilmiştir (BCA,030.18.01.02. 091.95.13).

Yukarıda Cumhuriyet Dönemi'nde Muğla yöresinde meydana gelen depremlere yer verilmiştir. Muğla deprem riski açısından tehlikeli bir coğrafyadadır. Deprem riski altındaki bir bölgede depremin ne zaman olacağı bilinemez. Ancak, o bölgedeki olası bir depremin şiddeti bölgenin deprem geçmişi göz önüne alınarak tahmin edilebilir. Muhtemel bir depremi en az kayıpla atlatmak amacıyla

geliştirilecek plânların oluşmasında geçmişte yaşanan depremlerin yol gösterici olacağı su götürmez bir gerçektir (Tinal: 2009: 2231).

Sonuç

Türkiye sismik açıdan dünyanın en riskli deprem kuşağında yer almaktadır. Çünkü Türkiye kıtalararası geçiş özelliği yanında tektonik hareketlenmenin en yoğun yaşandığı bölge üzerinde bulunmaktadır. Anadolu'da bugün üç önemli fay hattı vardır. Bunlar Kuzey Anadolu fay hattı, Doğu Anadolu fay hattı ve Muğla Vilayetini de içine alan Batı Anadolu fay hattıdır.

Muğla Vilayeti, Batı Anadolu fay hattı üzerinde bulunduğu için tarihte birçok küçük büyüklü depremlere şahitlik etmiştir. Biz bu çalışmamızda, Cumhuriyet Dönemi Muğla Vilayeti'nde görülen depremleri ele aldık. Bu depremleri de 1923-1933 arası görülen depremler, 1940-1948 arası görülen depremler ve 1957- 1960 arası görülen yer sarsıntılarını şeklinde inceledik.

1926 yılında Muğla Merkez İlçe'de bir yer sarsıntısının yaşandığı ancak fazla hasara neden olmadığını tespit edilmiştir. Ancak 1933 yılına gelindiği zaman Muğla Vilayeti'nin Merkez, Bodrum ve Datça ilçelerinde yıl boyunca farklı şiddetlerde deprem hadisesinin yaşandığını görülmüştür. Bunlardan özellikle 23 Nisan 1933 günü yaşanan yer sarsıntısından Datça İlçesi ile Yunanistan'ın İstanköy Adası'nın oldukça fazla etkilendiği ve ancak depremin buralarda mal ve can kaybına neden olmadığını tespit edilmiştir.

1940-1948 yılları arasında yaşanan yer sarsıntılarında en fazla 24 Mayıs 1941 günü, 13 Aralık 1941 günü ve 4 Şubat 1942 günü yaşanan depremlerde özellikle Muğla Merkez İlçe ve ona bağlı köylerin oldukça fazla zarar gördüğü ve bunu sonucu 3 ölüm ve 9 yaralanma vakasının meydana geldiği yaşandığı kayıtlarda görülmüştür.

1957-1960 yılları arasında yaşanan depremlerden en önemlisi ise 24 ve 25 Nisan 1957 günlerinde Fethiye'de meydana gelen yer sarsıntısıdır. Bu sarsıntısı sonucu Fethiye'de 67 kişi hayatını kaybetmiş ve 3.976 ev tamamen ve 886 ev de oturulamayacak durumda hasar görmüştür. 1957 Fethiye depremi, Marmaris, Köyceğiz ve Muğla Merkez İlçe ve köylerinde de hissedildiyse de buralarda Fethiye kadar hasara neden olmamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Muğla Vilayeti'nde yaşanan depremler, devletin deprem bölgesine zamanında ulaşması, yurtiçinden ve yurtdışından yapılan yardımların yerinde ve zamanında kullanılması, yerel idarecilerin basiretli davranması ve yöre binalarının çok katlı olmaması sayesinde (Fethiye depremi hariç) az hasarla atlatılmıştır. Özellikle 1957 Fethiye Depremi'nden sonra dönemin hükümetinin, İçişleri Vekili Sayın Cemil Bengü Başkanlığı'nda ilgili vekilliklerin temsilcilerinin katılımıyla, kurduğu "Tetik Komisyonu" Muğla Vilayeti'nde yaşanan depremin hasar tespit bilançosunu, depremedelere yapılacak yardımları ve deprem sonrası bölgenin yeniden imarı için atılacak adımları planlamıştır. Bu bağlamda hükümet 7010 sayılı kanunu da çıkararak Fethiye'de "İnşaat Kontrol Amirliği" kurup Fethiye, Marmaris ve Merkez İlçelerde deprem konutları inşa etmiştir. Böylece devlet her zamanki gibi depremedelerin yanında olduğunu göstermiştir.

Daha sonraki yıllarda tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla Vilayeti'nde de, 1999 Gölcük Depremi'nden ders çıkarılarak, binaların çok katlı yapılmaması, malzeme kalitesinin artırılması, deprem sigortasının zorunlu hale getirilmesi, deprem bilincinin topluma aşılması gibi önlemlerle depreme karşı halk hazırlıklı hale getirilmeye çalışılmıştır. Ama yine de deprem konusunda ülke ve halk olarak yapılacak çok iş vardır.

KAYNAKÇA
Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA),030.18.01.96.80.9; 030.18.01.020.45.15; 030.10.119.838.16; 030.10.119.838.17; 030.10.119.846.17; 030.10.119.847.3; 030.10.119.847.7; 490.01.1585.466.3; 030.10.119.848.5; 030.10.119.848.12; 030.10.120.849.2; 030.10.120.849.4; 030.01.121.772.4; 030.01.121.146.28.4; 020.18.01.02. 091.95.13.

Gazeteler

Cumhuriyet
Milliyet
Muğla
Muğla'da Halk
Resmî Gazete
Yeni Asır

Kitap- Makale ve Yıllıklar

- Akça, B. (2002). *Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla*, (1923-1960), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Ambraseys, N, Finkel, Caroline. (2006). *Türkiye'de ve Komşu Bölgelerde Sismik Etkinlikler, Bir Tarihsel İnceleme (1500-1580)*, (Çev: Müzeyyen Umur Koçak), Tübitak Yayınları, Ankara.
- Arslan, R. (2017). "1957 Fethiye Depremi ve Bölgeye Etkileri", *Turkish Studies, Volume 12/35*, Ankara. s. 33- 47.
- Arslan, R. (2017). "Türkiye'nin Turizm Politikası", *Turkish Studies, Volume 12/19*, Ankara. s. 1- 16.
- Duman, M. Z. (2006). *Sosyolojik Açıdan Deprem ve Din*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Gün, P. (2018). *Sosyal- Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Fethiye, (1923-1960)*, Fethiye Belediyesi Yayını, Fethiye.
- İzdem, E. (Mayıs 1938). "Tektonik Hareketler ve Muğla", *Muğla*, Muğla Halk Matbaası, S. 15, s. 11- 12.
- Muğla İl Yıllığı- 1967*. (1968). Muğla İlini Tanıtma Derneği Yayını, Ankara.
- Öcal, N. (1958). *25 Nisan 1957 Fethiye Zلزeleri*, İstanbul Kandilli Rasathanesi Sismoloji Yayınları, No:3. İstanbul.
- Serdar, İ, (2009). "Turkish Catastrophe Insurance Pool", *İstanbul International Conference on Seismic Risk Mtigation*, 8- 10 December 2009: 49- 64.
- Sungur, M, (2009). "Turkey After Marmara Earthquages", *İstanbul İInternational Conference on Seismic Risk Mitigation*, 8- 10 December 2009: s. 13- 14.
- Tınal, M, (2009). "1928 Torbalı (İzmir) Depremi", *Turkish Studies, Volume 4/ 8*, s. 2229-2243.
- Türkçe Sözlük*, (2005). Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Yanatma, S. (Şubat 2001). "Fethiye Depremi", *Toplumsal Tarih*, S.1116. s. 52- 60.
- Yılmaz, M. K. (1969). *Her Yönüyle Fethiye*, Emek Matbaası, Fethiye.